

Za dostojno vršenje bogoslužja potrebne su mnoge pojedinosti. Čini se da najteže osjećamo nedostatak prikladnih LITURGIJSKIH KNJIGA za svećenike i za vjernike.

Može li »Služba Božja« išta doprinijeti rješavanju ovih problema? Očigledno je da prva briga za ovo spada na pojedine biskupe za područje njihovih dijeceza i na Biskupsku konferenciju za područje cijelog naroda. Zatim rješavanje ovih problema, u okviru njihova djelokruga, spada na redovničke starješine uključivši tu i redovnice te na sjemenišne i redovničke odgojitelje. Neposredna briga za liturgijski odgoj vjernika pada na savjest župnika. Međutim, kad već postoji liturgijski časopis, dolikuje da donosi poticaje i konkretne prijedloge za rješavanje gore spomenutih problema.

Pokušajmo dakle, braćo, ponizno i s ljubavlju jedni druge potaknuti na dostojno štovanje Boga.

Fra Jure RADIĆ

SV. MARIJA U ZADRU

(Uz naslovnu stranicu)

Kamena zdanja što su nadživjela kuge i ratove, bujice buna i požara, mijenjanja kraljeva i duždeva govore ne samo o čvrstoći konstrukcije graditelja »za vječnost« nego i trajnost onoga što ona predstavljaju. Taj se osjećaj budi na rimskom forumu u Zadru. S jedne strane je visoki sv. Donat, građen smjelošću luđaka (Dvorak), smiono podignut nad srušenim rimskim stupovima i kapitelima a nešto sa strane renesansna crkva sv. Marije. Rustika prema plemenitosti, spontani izraz nasuprot profinjenosti. Diže se sv. Marija kao dragulj izrastao na našem tlu, sačuvan usprkos zlosretnih klanaca stoljeća, kao simbol slavne prošlosti.

Jer, sv. Marija u Zadru su sve one brojne zadarske djevojke što su u cvijetu svoje mladosti ili pune životnog iskustva udovice otišle putem bogate patricijke Čike koja je po majci nosila hrvatsko ime Većenjega da bi u samostanu »S. Mariae Minoris«, blizu gradskih vrata Bellate posvetile svoj život molitvom i radom. Molile su one iz kodeksa napisanih beneventanom obloga tipa što se čuvaju u Oxfordu ili molitvenika što je u Budimu. U svim teškim časovima tog vječno u neprilikama grada molitva iz skrom-

nih samostanskih čelija, kora ili kapitula dizala se Gospodinu. Sv. Marija je dio onoga ogromnog djelovanja Benediktinskog reda toliko zaslužnog za razvoj liturgije i sitna svjetlost uljanica na hodnicima i kora u duboku noć bila je znak da, dok Zadranjci počivaju, za njih neumorne redovnice mole a njihovim hramom razlijegao se mistični pjev koral. Vezle su marljive ruke benediktinki paliote, antependije, pluvijale i paramente u svili i zlatu, optakale ih biserom da bi liturgijski obredi bili što svečaniji, a u čipkanju su poučavale plemićke i građanske zadarske djevojke. Te su skromne redovnice od Petra Krešimira IV, koji im je na sam Božić 1066. podijelio vječni mir i kraljevsku slobodu, dobivale imanja i privilegije i tako stekle veliki zemljišni posjed za svoje uzdržavanje. Velikaši iz Zadra i Hrvatske, Bosne i Slavonije, građani pa i strani zavojevači darivali su pobožne benediktinke i tako se u njihovoj crkvi, riznici i samostanu sačuvalo ogromno kulturno blago, očuvano od nedaća što je skupa sa Zadrom doživljavao i samostan.

Usred današnjih ruševina diže se romanički zvonik sv. Marije, podignut u prelomnom vremenu, promjeni državne vladavine u Hrvatskoj i ujedno prodoru zrele romanike Zapada. Natpis na zvoniku iz 1105. svjedok je tužnog događaja kad se u srce naše ušuljao snagom oružja lukavi Koluman. Taj je zvonik morao poslužiti kao vječni spomen pogubnog datuma jer je novac za gradnju dao sam Koluman o čemu govori i ime kraljevo u prostoriji s križnorebrastim svodom u samom zvoniku. Ipak taj zvonik, sagrađen u stilu lombardske romanike što se širi prema gore, i kapitul do njega gradili su naši nepoznati majstori a obnovio ga u prvoj polovini XV st. zadarski graditelj Nikola Grgurov Bilšić. Crkva, trobrodna s tri apside, bila je prvotno romanička i sagrađila ju je opatica Čika a posvećena je 1091. U prvoj polovini XVI st. ona je dobila novu renesansnu fasadu, sličnu šibenskoj katedrali, s jednostavnim portalom koji su radili SPLICANI I. Vitalić i D. Rudičić. Skladno pročelje s naglašenom horizontalom, uskim prozorima i lijepom ružom te volutama daju ugodan izgled tome najljepšem renesansnom objektu Zadra. Njenu unutrašnjost još je više obogatio nemirni barok dodavši nad glavnim oltarom malenu kupolu. I kroz tu tvorevinu ukusa i sklada prohtjao je razorni vihor prošlog rata i crkva tek pokrivena čeka na daljnu restauraciju.

ovaj
koji
stoji

?

*u je
načaka*
Tako je ta crkva doživjela sudbinu mnogih naših tvorevina, da su je dizali stranci i da su je oni rušili. Daleko od svog samostana, u Zmajevičevom sjemeništu, stanuju i danas benediktinke sv. Marije te uz molitvu i rad čuvaju spašeno blago svoje crkve i samostana. I kad se sa strahopoštovanjem, uz oprez da se pod što manje ugiblje pod nogama jer je potpuno trošen, prolazi između srebrnih relikvija, kaleža, procesionalnih križeva, Paxa sv. Grgura iz Zvonimorova samostana sv. Grgura u Vrani, onda se tek dolazi do saznanja kolika je uloga tih povučenih redovnica što su zatvorene papinskom klauzурom, brižnim ženskim okom čvale te dragocjenosti. One govore o cvatućem zlatarskom obrtu u Zadru, o čemu je osobito na temelju notarskih ugovora osvijetlio Cv. Fisković; govore nam da te tvorevine duha i ukusa nisu import izvana nego rad naših majstora; govore i o darivanjima crkve sv. Marije, kao ono kad je Kata, supruga vojvode Sandalja Hranića, ostavila redovnicama dvije pozlaćene emaljirane ruke ili kad im je Bosna, žena zadarskog priora Kaseja, darovala moćnik sv. Jakova sa reljefnim svecima u arkadicama. Uz njih su spašene isprave i Kartular sv. Marije. Ti nam sačuvani dokumenti osvijetljuju ne samo burnu prošlost toga starog samostana nego i prošlost našeg naroda jer bez njih najstarije stranice naše povijesti ne bi se mogle zamisliti.

I stoga u 900. godini žrtve i molitve, samoprijedora i rada, budnog čuvanja kulture baštine, kad se čeka na obnovu starih zidina samostana, maleni zlatni križ Čike, izjeden od poljubaca i suza, svjedok je plodonosnog života samostana »Sanctae Mariae de Monachis, ordinis sancti Benedicti de Jadra«.

Prof. o. J. SOLDO

MIGRACIJA I EMIGRACIJA

Sve se više i u našoj svjetovnoj javnosti spominje i ventilira problem migracije i emigracije kod nas. Obje naglo hvataju maha ovo od rata pa dalje.

Migracije kroz historiju

Historijski gledano nije to u našim krajevima nova pojava. Balkan je oduvijek, već po svom geografskom i geopolitičkom položaju, kao veza i najkraći kopneni put između Evrope i Azije, bio jedno od klasičnih područja se-